

А. Борисов, С. Павленко, Д. Бородай

ДО НАУКОВОЇ БІОГРАФІЇ РУСЛАНА СЕРГІЙОВИЧА ОРЛОВА (30.09.1949—23.09.2013)

У статті наведені ключові біографічні відомості про дослідника слов'яно-руських пам'яток і давньоруського прикладного мистецтва Р. С. Орлова. Коротко охарактеризовані основні напрями та результати його досліджень. Зібрана, упорядкована й оприлюднена бібліографія дослідника та перелік архівних матеріалів, пов'язаних із його науковою діяльністю.

Ключові слова: Р. С. Орлов, біографістика, бібліографія, Біла Церква, Васильків, Вишгород, давньоруська археологія.

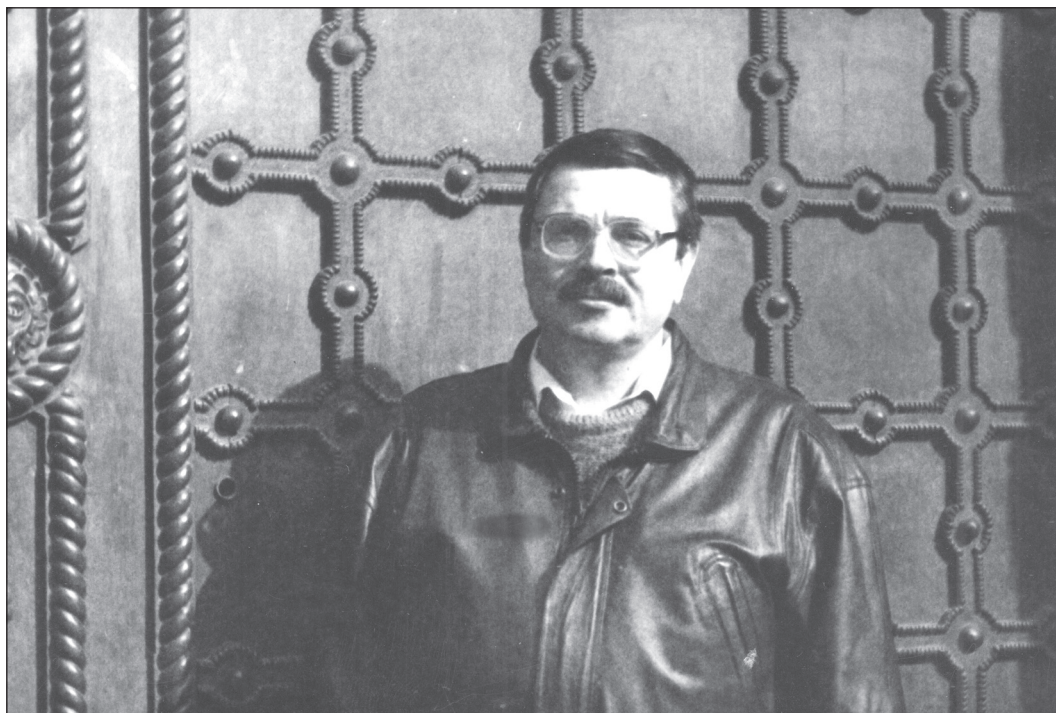
Цьогоріч Руслану Сергійовичу Орлову мало б виповнитися 75 років. Це вагомий привід згадати його як дослідника, зібрати інформацію щодо його життєвого та творчого шляху, сформувати наукову бібліографію та огляд архівних матеріалів, спробувати окреслити вклад дослідника в археологію та давню історію Київщини й України. За одинадцять років, що пройшли відтоді, як Руслан Сергійович залишив цей світ, вийшла друком лише невеличка спеціальна публікація, присвячена його діяльності (Брежак 2015) та одне енциклопедичне гасло (Готун 2015, с. 539), що, на наш погляд, не відповідає вазі вкладу дослідника в історико-археологічну науку. Така ситуація стала для авторів додатковою обставиною, що мотивувала до підготовки невеличкої розвідки. Ця публікація також продовжує традицію відділу давньоруської та середньовічної археології Інституту археології (ІА) НАН України вшанування пам'яті колишніх співробітників, наших учителів і колег, шляхом підготовки наукових біографій, упорядкування та оприлюднення бібліографій науковців. Такими, наприклад, були окремі публікації, присвячені М. П. Ку-

чері, О. В. Сухобокову, В. О. Петрашенку (Комар 2009; упоряд. Готун 2010; Томашевський, Борисов 2017; Козюба 2021; Томашевський, Павленко, Борисов 2022; До 85-річчя... 2022), і цілі блоки матеріалів на пошану дослідників, репрезентовані у відповідних виданнях.

Варто згадати першу спробу упорядкувати численні публікації та архівні матеріали, пов'язані з науковою діяльністю Р. С. Орлова, результати якої представлені в додатку до цієї розвідки (додаток). Більшість публікацій дослідника вже оцифрована та оприлюднена в мережі Інтернет у межах виконання волонтерського проекту «Українські археологічні файли». Саме ці опубліковані дослідження та наукові звіти про польові роботи часто є чи не єдиним джерелом до наукової біографії вченого (щоб уникнути дублювання із додатком ми не зазначали їх у відповідних місцях нарису). Інформацію про кар'єру науковця ми отримали з особової справи, що зберігається в ІА НАН України. На жаль, не всі аспекти біографії вдалося достеменно з'ясувати, як і не всі публікації вченого відомі на сьогодні (це стосується насамперед науково-популярних робіт дослідника). То ж закликаємо читачів активно долучатись до виявлення та оцифрування таких публікацій і маємо надію, що цей нарис умотивує колег і друзів Руслана Сергійовича поділитися спогадами про нього.

* * *

Майбутній дослідник народився в місті Кривий Ріг у сім'ї Сергія Петровича Орлова (1897 р. н.) та Людмили Андріївни Євченко (1919 р. н.). Батько походив із родини викладачів гімназії, отримав професію геолога й до ви-

Руслан Сергійович Орлов, Київ, Золоті Ворота (особистий архів Р. С. Орлова)
Ruslan Orlov, Kyiv, Golden Gate (personal archive of R. S. Orlov)

ходу на пенсію в 1957 р. працював службовцем (інженером). Мати родом із сім'ї селян с. Новоолександрівка Сахновщинського району Харківської області, здобула фізико-математичну освіту. 1954 року родина переїхала до Києва, де Л. Євченко працювала провідним, згодом старшим інженером, і, зрештою, — завідувачем лабораторією спектрального аналізу Інституту геохімії і фізики мінералів НАН України (нині Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України).

Упродовж 1956—1966 рр. Руслан Сергійович навчався в київській школі № 33 на вулиці Саксаганського. Після закінчення школи в червні 1966 р. він влаштувався за договором до ІА АН УРСР, де місяць пропрацював лаборантом-креслярем і художником. Потім ще два місяці працював за трудовим договором робітником-землекопом у складі Київської археологічної експедиції Інституту (керівники Д. Я. Телегін та В. О. Круц) під час охоронних робіт на узбережжі майбутнього Київського водосховища (Телегін, Круц 1966, с. 1). У вересні 1966 р. працював фотографом закарпатського загону Ранньослов'янської археологічної експедиції Інституту під керівництвом В. І. Бідзілі (Бидзиля 1967, с. 1). З цього, першого, року археологічних досліджень в архіві дослідника збереглися тематичні записники з текстовою та графічною інформацією про київську гору Киселівку та її археологічні особливості.

1968 року Руслан Сергійович вступив до Київського державного художнього інституту (тепер Національна академія образотворчого

мистецтва й архітектури) на мистецтвознавчий факультет. Навчався на кафедрі теорії та історії мистецтва, яку очолював доктор архітектури Ю. С. Асеев. Паралельно з навчанням він із жовтня 1969 по серпень 1970 р. працював художником у музейному відділі Інституту археології.

З того ж року Р. С. Орлов був активно залучений до роботи різноманітних експедицій Інституту. Зокрема, в 1971—1977 рр. він взяв участь у дослідженні курганів доби бронзи — раннього залізного віку в Північному Причорномор'ї (Запорізька, Миколаївська, Херсонська області) у складі новобудовних експедицій; у дослідженні пам'яток античного та візантійського періоду в Криму (1969—1973), античної Тіри — середньовічного Білгород-Дністровського (експедиція І. Б. Клеймана, 1973); працював на розкопках стоянки неандертальця мустьєрської епохи Ак-Кая в Криму (1974); обстежував городища й могили слов'янської роменської культури на Лівобережжі (1977—1978); досліджував пам'ятки зарубинецької культури в Середній Наддніпрянщині; поселення давньоруського часу поблизу с. Автуничі (1988—1989), слов'яно-руських комплексів у м. Новгород-Сіверський (1979), с. Журавне (1986) та Блестова (1979) у складі Давньоруської дніпровської експедиції.

З 1969 р. він розпочав і перші самостійні польові дослідження, спрямовані на пошук нових археологічних пам'яток поблизу Києва: в околицях сіл Козаровичі, Глібівка, Ходосівка.

1974 року, після закінчення заочного відділення Художнього інституту, на новоствореній

кафедрі теорії та історії образотворчого мистецтва факультету теорії та синтезу мистецтва та архітектури Руслан Сергійович здобув диплом зі спеціальності «2228: мистецтвознавець, історія та теорія образотворчого мистецтва».

У період із лютого 1973 по березень 1977 р. Руслан Сергійович працював художником у редакції кварталника «Археологія». З лютого 1977 р. його зарахували до штату Інституту на посаду техника-реставратора, а в березні того ж року він працював художником лабораторії камеральної обробки. З 27 березня 1977 р. дослідник за конкурсом обійняв посаду молодшого наукового співробітника відділу давньоруської та середньовічної археології, де і працював до звільнення по досягненню пенсійного віку 31 березня 2010 р.

Неабияке місце в польовій роботі Р. С. Орлова займали археологічні дослідження літописних міст Київщини: Юр'єва (Білої Церкви), Василева (Василькова), Вишгорода. Ці дослідження окрім суто наукових завдань мали й пам'яткоохоронне значення, оскільки передбачали з'ясування ступеня збереження, стратиграфії та хронології культурних нашарувань і археологічних об'єктів, визначення їхніх охоронних зон, підготовку пам'яткоохоронної документації тощо.

Такі науково-пам'яткоохоронні дослідження літописних міст Київської землі для Р. С. Орлова розпочались зі створення 1978 р. Білоцерківської археологічної експедиції ІА спільно з Товариством охорони пам'яток історії та культури. Експедиція мала завдання з'ясувати взаємозв'язки між Юр'євим давньоруських літописів та сучасною Білою Церквою, шляхом стаціонарних досліджень укріплених пам'яток у межах міста в урочищах Замкова Гора та Палієва Гора.

Під керівництвом Р. С. Орлова експедиція працювала упродовж п'яти сезонів (1978, 1980—1983). За цей час здійснене шурфування та дослідження майданчика городища Палієва Гора: розкопками виявлені кераміка пенківської культури VI—VII ст. та незначні знахідки часів XII—XIII ст. На території Замкової Гори в центрі сучасного міста шурфами та розкопками досліджена площа розміром орієнтовно в тисячу квадратних метрів. На ній виявлені та досліджені десять житлових будівель XI—XIII ст., численні господарчі споруди, фундамент кам'яного храму XII—XIII ст., 46 поховань християнського могильника XI—XIII ст. (у районі колишнього північного бастиону). Ці знахідки дали змогу надійно локалізувати літописний Юр'їв та залишки єпископської церкви. Додатково завдяки шурфуванню вдалось визначити територію укріпленої частини давньоруського міста, встановити стратиграфічну структуру культурного шару Замкової Гори, Примітною особливістю стратиграфії Юр'єва давньоруського часу є виявлення двох шарів

пожеж, що їх Р. С. Орлов датував 1093 та 1240-ми рр. Цікавим і досить цілісним комплексом виявилась досліджена садиба з парнею.

Варто вказати на те, що під час підготовки підсумкових статей про дослідження літописного Юр'єва, Р. С. Орлов чималу увагу приділив описові морфологічних особливостей керамічного комплексу. Ці спостереження згодом були доповнені та розширені на основі досліджень гончарного осередку у Вишгороді. Певну частину дослідження становило вивчення зернівок культурних і диких рослин, виявлених під час розкопок. Матеріали досліджень передані до фондів Білоцерківського краєзнавчого музею. Самі ж дослідження стали першими повномасштабними археологічними дослідженнями літописного міста на р. Рось.

Наступного року після закінчення робіт у Білій Церкві Р. С. Орлов розпочав дослідження літописного Василева на р. Стугна. Ці роботи організовано в межах діяльності Поросько-Стугнянського загону Дніпровської давньоруської експедиції Інституту археології. Руслан Сергійович продовжив роботи з вивчення літописного міста, розпочаті Ю. М. Малеевим, маючи на меті з'ясувати стратиграфію та час виникнення Василева, конфігурацію та збереженість культурного шару. У сезоні 1984 р. вдалося закласти 15 шурфів і траншей на території дитинця (біля дитячої поліклініки) Феодосіївської церкви та за північною межею дитинця — у районі водонапірної вежі. Ця спроба комплексного дослідження міста була дуже обмежена організаційними умовами роботи експедиції і продовжилась лише через десять років, у 1994—1995 та 1997 рр. Цей другий період досліджень Василева для Р. С. Орлова був пов'язаний із планами інтеграції археологічної спадщини в життя міста через музеєфікацію археологічних залишків і реконструкцію оборонних споруд давнього міста. Останні досі залишаються в полі зору всіх без винятку дослідників Василева і становлять частину невід'ємної наукової проблематики, пов'язаної з цим літописним містом. Дослідження тривали на трьох ділянках: дві на городищі (на західному останці дитинця та на північному посаді — на залишках останця біля водогінного господарства, на північ від церкви св. Феодосія Печерського) та одна на прилеглий до посаду території (сквер на схід від Васильківської районної ради на місці колишньої дерев'яної церкви Покрови Пресвятої Богородиці). 1994 року було закладено 24 шурфи й один розкоп, а також здійснено зачистку розрізу валу кінця X ст. по вулиці Соборній, на схід від церкви св. Феодосія Печерського, задля уточнення особливостей його внутрішньої конструкції. Загалом досліджено площу приблизно 220 м².

Під час досліджень 1990-х років Василева виявлені житлово-господарські комплекси

Дослідження Вишгорода, на розкопках Борисоглібської церкви 1996 р.: Р. С. Орлов, С. Ж. Пустовалов, В. К. Козюба (особистий архів Р. С. Орлова)

Excavations of the Borysoglebska church of Vyshgorod in 1996: Ruslan Orlov, Serhii Pustovalov, Vitalii Kozziuba (personal archive of R. S. Orlov)

XI—XIII і XVIII ст. та два цвинтарі XVII — початку XVIII і XVIII — початку XX ст.; на дитинці простежені межі монастирського двору XVII—XVIII ст., що збігаються із планами Василькова того часу; а також решки поселення раннього залізного віку (середина I тис. до н. е.) у центральній та північній частині останця дитинця, що відкриває нові сторінки історичної топографії стародавнього Василева-Василькова. У східній частині останця простежені залишки рову часів Русі та сліди проїзної башти кінця XVII (?) — першої половини XVIII ст. Р. С. Орлов уперше поставив за мету польових досліджень комплексне вивчення давнього міста, зосередившись не лише на дослідженні оборонних споруд. Уже перша експедиція за його участі намагалась максимально охопити терени не тільки дитинця, а й території поза ним. На проблеми охорони та раціонального використання території пам'ятки наголошували чи не всі її дослідники, проте лише діяльність Ю. М. Малеева та Р. С. Орлова методично закладала підґрунтя для їх вирішення.

Епохою для дослідника стали наукові роботи, пов'язані з містом Вишгородом. Польові роботи розпочались із вивчення невеликої ділянки на території міського «посаду» 1990 р. Під час цих науково-рятивних розкопок виявлено залишки гончарного виробництва, а в подальші місяці на площі 1732 м² зафіксовані й досліджені залишки шести гончарних горнів і різноманітних житлово-виробничих приміщень. Вивчення гончарного осередку продовжилось і в 1992 та 1995 рр. Загалом досліджені залишки 12 гончарних горнів у добре збереженому стані та виявлені кілька повністю зруйнованих об'єктів.

Окрім розкопок вишгородського гончарного осередку в 1992 р. дослідник провів шурфування та розкопки траншеями садиби церкви Бориса та Гліба на вишгородському дитинці. Ці роботи дали можливість уточнити датування залишків фундаментів храму й дослідити частину прицерковного цвинтаря. Як і у Василькові, увагу Р. С. Орлова привернула проблема поширення культурного шару населеного пункту часів Русі та його датування. Тому він додатково, окрім досліджень на посаді та дитинці, здійснив шурфування на теренах прилеглих останців. Охоронні роботи на території вишгородського посаду продовжені 2002 р. разом із В. К. Козюбою, а 2004 р. на території Музею гончарства Вишгородського історико-культурного заповідника в розвідковому розкопі Р. С. Орлов виявив гончарний горн XI ст., який пізніше був музеєфікований.

Додатково доречно згадати дослідження 1991—1992 рр., які відбулись під керівництвом Р. С. Орлова на багатопаровій пам'ятці в ур. Церковщина поблизу с. Жорнівка на Київщині. Під час цих робіт досліджені рештки фундаментів мурованого храму, унікальної пам'ятки давньоруської архітектури. І досі це єдина відома мурована споруда Київської землі, достовірно споруджена (а не оновлена) із брускової цегли, включно із фундаментними конструкціями (Йолшин, Павленко, Стародуб 2019). Також варто наголосити на цікавості Руслана Сергійовича до спеціалізованих виробничих пам'яток овруцької середньовічної індустрії пірофілітового сланцю. Зокрема, йому належить першість виявлення рідкісного поселення поблизу с. Прибитки, що спеціалізувалось на виробництві пірофілітових хрестиків-тільников, чим документовано підтверджено наявність на Словечансько-Овруцькому кряжі виготовлення цієї категорії артефактів (Павленко 2008, с. 241).

До сфери наукових інтересів Р. С. Орлова входили історія культури, ювелірне та ужиткове мистецтво слов'ян переддержавного періоду, Русі та її сусідів. Цими зацікавленнями пояснюється робота над дослідженням «Художнє ремесло Київської Русі X—XI ст.», яке замислювалось як дисертаційна робота на здобуття ступеня кандидата наук. Як свідчать докумен-

ти особової справи, принаймні на 1986 р. вже була підготовлена чернетка тексту, а у квітні 1992 р. відділ затвердив роботу виконаною. Відомо, що 1996 р. автор завершив переклад тексту дисертації українською мовою. На жаль, низка обставин завадила досліднику розпочати процес захисту цього тексту як кандидатської дисертації.

Руслан Сергійович є автором понад 150 наукових публікацій. Серед них розділи в монументальних виданнях «Археология Украинской ССР» (1986, Т. 3), «Давня історія України» (2000, Т. 3), «Історія української культури» (2001, Т. 1), «Історія української архітектури» (2003, Т. 1). Велика частина цих робіт присвячена темі історії прикладного мистецтва Русі. Зокрема, серія робіт описує історію формування та особливості регіональних центрів художньої металообробки.

Вагома частина життя дослідника була присвячена громадській діяльності. З 1980 р. Р. С. Орлов був членом Ради молодих вчених Інституту археології та заступником редактора стінгазети. Загалом громадський активізм дослідника виявлявся переважно в пам'яткоохоронній та просвітницькій діяльності. Принаймні з 1976 р. він брав участь у роботі бюро археологічної секції при Республіканському правлінні Товариства охорони пам'яток історії та культури. Упродовж 1985—1989 рр. разом із Є. В. Максимовим очолював Київську обласну експедицію «Зводу пам'яток історії та культури Української РСР». У межах роботи програми «Зводу» організовано низку експедицій з обстеження археологічних пам'яток Київщини. Наприклад, в 1985, 1987, 1989 рр. Р. С. Орлов обстежив кілька десятків археологічних об'єктів на території центральної та південної Київщини.

Уже після перших двох сезонів польових досліджень міста Вишгорода Руслан Сергійович активно включився в роботу зі створення історико-культурного заповідника. Така структура виникла 1994 р., що дало можливість продовжити польові археологічні дослідження Вишгорода й у подальші роки і створити майданчик для кількох виставкових проєктів. Ці виставки Р. С. Орлов організував на основі здобутих під час власних досліджень археологічних матеріалів задля популяризації археологічної спадщини Вишгорода. У 1998—1999 рр. учений розробив проєкт експозиції та проєкт постійної виставки «Стародавній Вишгород» на основі матеріалів авторських розкопок (Брежк 2015, с. 10). Це була не перша його робота над великими виставковими проєктами. Перед цим 1982 р. він підготував виставку «Юр'їв — Біла Церква XI—XVIII ст.», а 1985 р. — виставку до V Міжнародного конгресу слов'янської археології в Києві.

Протягом 1997—1998 рр. разом із С. К. Кілецо та Н. П. Андрущенко, фахівцями Науко-

Руслан Сергійович Орлов організовує експедиційний побут (особистий архів Р. С. Орлова)

Ruslan Orlov organises expedition life (personal archive of R. S. Orlov)

во-дослідницького інституту теорії та історії архітектури й містобудування, Руслан Сергійович розробляв історико-архітектурний план Василькова та межі його охоронних зон. Упродовж 2004—2006 рр. він, також із фахівцями цього інституту, розробив межі та охоронні зони Вишгородського історико-культурного заповідника (Брежк 2015, с. 11). Водночас Р. С. Орлов у співпраці з Центром охорони пам'яток обласної державної адміністрації здійснював діяльність з обстеження та контролю стану історичних міст Київської області.

Пам'яткоохоронна та популяризаторська діяльність дослідника спонукала його до публікації численних науково-популярних статей у місцевій пресі. Важливою сферою його діяльності стало керування археологічним гуртком на базі третьої середньої школи міста Вишгорода: перше заняття гуртка, до якого записалося більш ніж 20 учнів 6—7 класів, відбулось 5 травня 1997 р. 2005 року Руслан Сергійович провадив педагогічну та просвітницьку діяльність у спілці «Відродження України» і читав лекції в Українське товариство охорони пам'яток історії та культури.

Упродовж усього життя Руслан Сергійович професійно захоплювався фотографуванням. Про рівень його майстерності свідчать численні світлини археологічних артефактів, які він виконував на замовлення колег, для організа-

ції численних виставок, каталогів тощо. Серед його архіву зберігається велика фототека, яка ще чекає упорядкування.

Також упорядкування та вдумливого аналізу потребує загалом наукова спадщина дослідника. Першочерговим завданням є опис та наукове опрацювання приватного архіву вченого, що триває нині силами зацікавлених співробітників Інституту археології. Важливим завданням є аналітичне опрацювання публікацій дослідника, що, маємо надію, має перетворитись у продовження досліджень у певних сферах і напрямках, які розробляв Руслан Сергійович. Пропонована публікація є лише першою спробою окреслити життєвий шлях дослідника і опорні пункти його наукової інтелектуальної біографії. А пропована бібліографія стане важливим підґрунтям для подальших розвідок.

Додаток

СПИСОК ПРАЦЬ Р. С. ОРЛОВА

У представленій бібліографії Руслана Сергійовича Орлова враховані опубліковані праці (статті, тези, монографії, енциклопедичні гасла), які ми змогли відшукати та перевірити. Всю наукову спадщину дослідника ми поступово скануємо, оцифруємо і розміщуємо в мережі Інтернет для безперешкодного користування в межах проекту «Українські археологічні файли». Ознайомитись із ними можна на сторінці: https://figshare.com/authors/_/17587569.

У цьому переліку не враховані рецензії, статті до «Зводу пам'яток історії та культури України» та численні газетні публікації. Пошук цієї частки наукової спадщини дослідника триває. Ми будемо вдячні за будь-яку інформацію щодо неврахованих публікацій вченого. Додатково подаємо список звітів польових досліджень, які зберігаються у фондах Наукового архіву ІА НАН України.

МОНОГРАФІЇ ТА РОЗДІЛИ КОЛЕКТИВНИХ МОНОГРАФІЙ

Магомедов, Б. В., Орлов, Р. С. 1985. *Славяне и Русь. Выставка новых археологических материалов к V Международному конгрессу археологов-славистов: Проспект*. Київ: Наукова думка.

Орлов, Р. С. 1991. *Літописний Юр'їв — сучасна Біля Церква. Пам'ятки археології та історії*. Київ: Облполіграфвидав.

Дегтяр, Т. І., Орлов, Р. С. 2005. *Вишгород. Минуле і сучасне*. Київ: Рада.

* * *

Кучера, М. П., Беляева, С. А., Блажевич, Н. В., Горишний, П. А., Орлов, Р. С. 1984. *Памятники правобережья и Левобережья Днепра. Междуречье Ствиги — Тетерева*. В: Баран, В. Д. (ред.). *Древнерусские поселения Среднего Поднепровья (археологическая карта)*. Київ: Наукова думка, с. 28-38.

Орлов, Р. С., Смиленко, А. Т. 1986. *Погребения кочевников и клады эпохи раннего средневековья*. В: Артёмов, И. И. (ред.). 1986. *Археология Украинской ССР*. 3: Баран, В. Д. (ред.). Раннеславянский

и древнерусский периоды. Київ: Наукова думка, с. 225-231.

Орлов, Р. С. 1986. Юрьев. В: Артёмов, И. И. (ред.). 1986. *Археология Украинской ССР*. 3: Баран, В. Д. (ред.). Раннеславянский и древнерусский периоды. Київ: Наукова думка, с. 334-339.

Орлов, Р. С. 1986. Ювелирное ремесло. В: Артёмов, И. И. (ред.). 1986. *Археология Украинской ССР*. 3: Баран, В. Д. (ред.). Раннеславянский и древнерусский периоды. Київ: Наукова думка, с. 428-438.

Орлов, Р. С. 1986. Деревообрабатывающее, косторезное и другие ремесла. В: Артёмов, И. И. (ред.). 1986. *Археология Украинской ССР*. 3: Баран, В. Д. (ред.). Раннеславянский и древнерусский периоды. Київ: Наукова думка, с. 438-443.

Орлов, Р. С. 1986. Стеклоделие. В: Артёмов, И. И. (ред.). 1986. *Археология Украинской ССР*. 3: Баран, В. Д. (ред.). Раннеславянский и древнерусский периоды. Київ: Наукова думка, с. 443-446.

Орлов, Р. С., Беляева, С. О. 1997. *Давньоруські та середньовічні пам'ятки*. В: Федорук, О. (ред.). *Українські культурні цінності в Росії: Археологічні колекції України*. Повернення культурного надбання України: документи свідчать, 2. Київ: Танант, с. 139-159.

Моця, О. П., Орлов, Р. С., Коваленко, В. П., Козловський, А. О., Пархоменко, О. В., Потапов, О. В., Покас, П. М. 1997. *Поселення Х—XIII ст. біля с. Автуніч*. В: Моця, О. П. (ред.). *Південноруське село IX—XIII ст. (Нові пам'ятки матеріальної культури)*. Київ: ІЗМН, с. 34-68.

Орлов, Р. С., Терпиловський, Р. В. 1998. *Давній Вишгород. Проспект*. Вишгород.

Орлов, Р. С. 2000. *Шляхи формування і розвитку давньоруської культури*. В: Толочко, П. П. (ред.). 2000. *Давня історія України*. 3: Слов'яно-Руська доба, р. VIII, гл. 1. Київ: ІА НАН України, с. 589-598.

Орлов, Р. С. 2000. *Мистецтво*. В: Толочко, П. П. (ред.). 2000. *Давня історія України*. 3: Слов'яно-Руська доба, р. VIII, гл. 3. Київ: ІА НАН України, с. 625-633.

Орлов, Р. С. 2000. *Місце давньоруської культурної спадщини у скарбниці світової культури*. В: Толочко, П. П. (ред.). 2000. *Давня історія України*. 3: Слов'яно-Руська доба, р. VIII, гл. 5. Київ: ІА НАН України, с. 653-657.

Орлов, Р. С. 2001. *Прикладне мистецтво: церковне і народне*. Патон, Б. Є. (ред.). 2001. *Історія української культури*. 1: Толочко, П. П. (ред.). Історія культури давнього населення України, р. 9, гл. 14. Київ: Наукова думка, с. 921-965.

Орлов, Р. С. 2001. *Культура неслов'янських народів України IV—VIII ст.* Патон, Б. Є. (ред.). 2001. *Історія української культури*. 1: Толочко, П. П. (ред.). Історія культури давнього населення України, р. 10, гл. 1. Київ: Наукова думка, с. 991-1007.

Орлов, Р. С. 2003. *Сільське ювелірне ремесло*. В: Моця, О. П. (ред.). *Село Київської Русі (за матеріалами південноруських земель)*, р. IV, гл. 5. Київ: Шлях, с. 121-130.

Асеев, Ю. С., Зіміна, С. Б., Орлов, Р. С. *Архітектура Київської Русі кінця X — I-ї половини XIII століття*. В: Тимофієнко, В. І. (ред.). 2003. *Історія української архітектури*, р. 2. Київ: Техніка, с. 62-113.

Орлов, Р. 2010. *Золотарство*. В: Скрипник, Г. А. (ред.). *Історія українського мистецтва*. 2: Ганзенко, Л. Г. (ред.). *Мистецтво середніх віків*. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, с. 765-778.

СТАТТІ В НАУКОВИХ ЖУРНАЛАХ
І ЗБІРНИКАХ, ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ
І НАУКОВО-ДОВІДКОВИХ ВИДАННЯХ

1970

Орлов, Р. С. 1970. Исследование раннеславянских памятников на Киевщине. *Археологические открытия 1969 года*, с. 264-265.

Максимов, Е. В., Орлов, Р. С. 1970. Новые заруби-нецкие и раннеславянские памятники близ Киева. *Археологические открытия 1969 года*, с. 261-262.

1971

Орлов, Р. С. 1971. Поселение середины I тыс. н. э у с. Казаровичи. *Археологические исследования на Украине в 1968 г.*, III, с. 227-229.

Корпусова, В. Н., Орлов, Р. С. 1971. Раскопки некрополя сельского поселения европейской части Боспора. *Археологические открытия 1970 года*, с. 266-267.

1972

Орлов, Р. С. 1972. Розвідки ранньослов'янських пам'яток поблизу Києва. *Археологія*, 5, с. 96-106.

Орлов, Р. С. 1972. Исследование средневекового могильника на Керченском полуострове. *Археологические открытия 1971 года*, с. 389-390.

Орлов, Р. С. 1972. Поселения з керамікою волинцевського типу на Київщині. *Археологічні дослідження на Україні в 1969 р.*, IV, с. 236-241.

Максимов, Е. В., Орлов, Р. С. 1972. Пам'ятки перших століть нашої ери біля с. Козаровичі. *Археологічні дослідження на Україні в 1969 р.*, IV, с. 229-236.

1973

Орлов, Р. С. 1973. Зображення звірів на візантійських пряжках X ст. (з колекції Державного історичного музею УРСР у Києві). *Археологія*, 11, с. 86-93.

Орлов, Р. С. 1973. Давньоруська вишивка XII ст. *Археологія*, 12, с. 41-50.

Орлов, Р. С. 1973. Печерні міста Давнього Криму. *Пам'ятники України*, 1, с. 43-44.

Орлов, Р. С. 1973. Рецензія: Б. А. Рыбаков. Русское прикладное искусство X—XIII веков. *Археологія*, 10, с. 87-89.

1974

Орлов, Р. С. 1974. Рецензия: Свирин А. Н. Ювелирное искусство Древней Руси XI—XVII вв. *Археологія*, 14, с. 89-91.

Корпусова, В. Н., Орлов, Р. С., Гершкович, Я. П. 1974. Работы у с. Золотое. *Археологические открытия 1973 года*, с. 291-293.

Максимов, Е. В., Орлов, Р. С. 1974. Поселение и могильник второй четверти I тыс. н. э. у с. Казаровичи близ Киева. В: Третьяков, П. Н. (ред.). *Раннесредневековые восточнославянские древности*. Ленинград: Наука, с. 11-21.

1975

Орлов, Р. С. 1975. Зображення грифона на ливарній формі з Києва. В: Толочко, П. П. (ред.). *Стародавній Київ*. Київ: Наукова думка, с. 209-212.

1976

Орлов, Р. С. 1976. Символика зображень на Київському браслеті-наручні. В: Толочко, П. П. (ред.). *Археологічні дослідження стародавнього Києва*. Київ: Наукова думка, с. 166-174.

1977

Приходнюк, О. М., Беляева, С. А., Мезенцев, В. Ю., Орлов, Р. С. 1977. Работы поросской экспедиции. *Археологические открытия 1976 года*, с. 357-358.

Орлов, Р. С., Погорілий, В. І. 1977. Поховання кочівника поблизу с. Поділля на Київщині. *Археологія*, 24, с. 87-89.

1978

Сухобоков, О. В., Иченская, О. В., Орлов, Р. С. 1978. Раскопки у с. Каменное. *Археологические открытия 1977 года*, с. 387-388.

Орлов, Р. С. 1978. Стилистические изменения в художественном ремесле Южной Руси в X — начале XI вв. В: Генинг, В. Ф. (ред.). *Археологические исследования на Украине в 1976—1977 годах. Тезисы докладов XVII конференции Института археологии АН УССР. Ужгород, апрель 1978*. Ужгород, с. 106-107.

Орлов, Р. С., Ключинцев, В. М. 1978. Нова пам'ятка середньовічного художнього ремесла кочівників. *Археологія*, 27, с. 75-79.

Корпусова, В. М., Орлов, Р. С. 1978. Могильник VI—IV ст. до н. е. на Керченському півострові. *Археологія*, 28, с. 65-76.

1979

Орлов, Р. С. 1979. Деякі особливості художньої культури Києва у X ст. В: Толочко, П. П. (ред.). *Археологія Києва. Дослідження і матеріали*. Київ: Наукова думка, с. 18-22.

Орлов, Р. С. 1979. Из истории сельского населения Керченского полуострова в XIII—XIV вв. В: Баран, В. Д. (ред.). *Памятники древних культур Северного Причерноморья. Сборник научных трудов*. Киев: Наукова думка, с. 114-130.

Сухобоков, О. В., Орлов, Р. С., Иченская, О. В., Юренко, С. П. 1979. Работы Левобережной славяно-русской экспедиции. *Археологические открытия 1978 года*, с. 407-409.

1980

Орлов, Р. С. 1980. Наремненные украшения печенегов у X—XI веках. В: Генинг, В. Ф. (ред.). *Археологические исследования на Украине в 1978—1979 гг. Тезисы докладов XVIII конференции Института археологии АН УССР. Днепропетровск, апрель 1980*. Днепропетровск, с. 165.

Коваленко, В. П., Орлов, Р. С. 1980. Работы Новгород-Северской экспедиции. *Археологические открытия 1979 года*, с. 282-283.

Коваленко, В. П., Куза, А. В., Орлов, Р. С. 1980. Раскопки в Новгород-Северском. *Археологические открытия 1979 года*, с. 280-281.

Пачкова, С. П., Орлов, Р. С. 1980. Борисоглебский энколпион из раскопок древнерусского городища у с. Гринчук. *Советская археология*, 3, с. 298-301.

Козак, Д. Н., Орлов, Р. С. 1980. Пам'ятка стародавньої міфології. *Народна творчість та етнографія*, 1, с. 104-106.

1981

Орлов, Р. С. 1981. Раскопки в Белой Церкви. *Археологические открытия 1980 года*, с. 295.

Орлов, Р. С. 1981. Черниговский центр художественной металлообработки X века. В: Генинг, В. Ф. (ред.). *Актуальные проблемы археологических исследований в Украинской ССР. Тезисы докладов республиканской конференции молодых учёных. Киев, апрель 1981*. Киев, с. 111.

1982

Козак, Д. Н., Орлов, Р. С. 1982. Обладка ножен меча из погребения № 3 в с. Гринев. В: Баран, В. Д. (ред.). *Новые памятники древней и средневековой художественной культуры*. Киев: Наукова думка, с. 114-115.

Орлов, Р. С. 1982. Некоторые особенности формирования древнерусского художественного ремесла (по материалам археологических исследований). В: Баран, В. Д. (ред.). *Новые памятники древней и средневековой художественной культуры*. Киев: Наукова думка, с. 163-174.

Кубышев, А. И., Орлов, Р. С. 1982. Уздечный набор XI в. из Ново-Каменки *Советская археология*, 1, с. 238-246.

Максимов, С. В., Орлов, Р. С. 1982. Могильник X ст. на горі Юрковиці в Києві. *Археологія*, 41, с. 63-72.

1983

Орлов, Р. С. 1983. Південноруський центр художньої металообробки X ст. *Археологія*, 44, с. 29-47.

Орлов, Р. С. 1983. Работы Белоцерковской экспедиции. *Археологические открытия 1981 года*, с. 299-300.

Орлов, Р. С. 1983. Художня металообробка у Києві в X ст. *Археологія*, 42, с. 28-41.

1984

Орлов, Р. С. 1984. Работы Белоцерковской экспедиции. *Археологические открытия 1982 года*, с. 311.

Орлов, Р. С. 1984. Среднеднепровская традиция художественной металлообработки в X—XI вв. В: Русанова, И. П. (ред.). *Культура и искусство средневекового города*. Москва: Наука, с. 32-53.

Орлов, Р. С. 1984. О времени возникновения государственных ювелирных мастерских. В: Толочко, П. П. (ред.). *Древнерусский город. Материалы Всесоюзной археологической конференции, посвящённой 1500-летию города Киева*. Киев: Наукова думка, с. 92-94.

Орлов, Р. С. 1984. Центры художественной металлообработки в Киевской Руси в X—XI вв. В: Сохань, П. С. (ред.). *Актуальные вопросы исторической науки. Сборник материалов городской научной конференции молодых учёных, посвящённой 60-летию образования СССР. Киев, 21—22 декабря 1982 г.* Киев: Наукова думка, с. 4-6.

Орлов, Р. С. 1984. Північнопричорноморський центр художньої металообробки у X—XI ст. *Археологія*, 47, с. 24-45.

Вознесенська, Г. О., Коваленко, В. П., Орлов, Р. С. 1984. Дослідження літописного Блистовита. *Археологія*, 48, с. 19-35.

1985

Орлов, Р. С. 1985. Художественная культура древнерусского города IX—X вв. В: Васильченко, С. Н. (ред.). *Тезисы докладов советской делегации на V Международном конгрессе славянской археологии. Киев, сентябрь 1985 г.* Москва: Наука, с. 85-86.

Орлов, Р. С., Моця, А. П., Покас, П. М. 1985. Исследования летописного Юрьева на Роси и его окрестностей. В: Толочко, П. П. (ред.). *Земли Южной Руси в IX—XIV вв.* Киев: Наукова думка, с. 30-62.

Орлов, Р. С. 1985. Культура кочевников IV—VIII вв. В: Баран, В. Д. (ред.). *Этнокультурная карта территории Украинской ССР в I тыс. н. э.* Киев: Наукова думка, с. 98-106.

Орлов, Р. С., Булкин, В. А. 1985. Работы Белоцерковской экспедиции. *Археологические открытия 1983 года*, с. 332-334.

Килиевич, С. Р., Орлов, Р. С. 1985. Новое о ювелирном ремесле Киева X в. В: Толочко, П. П. (ред.). *Археологические исследования Киева 1978—1983 гг.* Киев: Наукова думка, с. 61-77.

Орлов, Р. С. 1985. Развитие ювелирного ремесла Чернигова и его округа в X веке. В: *Историко-археологический семинар «Чернигов и его округа в IX—XIII вв.» (15—18 апреля 1985 г.)*. Тезисы докладов. Чернигов: Десна, с. 52-55.

1986

Иванченко, Л. И., Орлов, Р. С. 1986. Про локалізацію літописного Юр'єва. *Археологія*, 53, с. 1-14.

Орлов, Р. С. 1986. О художественном тексте дружинных украшений. В: Парахонский, Б. А. (ред.). *Анализ знаковых систем. История логики и методологии науки. Тезисы докладов IX Всесоюзного совещания. Харьков, октябрь 1986 г.* Киев: Наукова думка.

1987

Орлов, Р. С. 1987. Школы художественной металлообработки «Русской земли» и племенные украшения (к социальной характеристике древнерусского ремесла). В: Смирнов, С. В. (ред.). *Исследование социально-исторических проблем в археологии*. Киев: Наукова думка, с. 228-242.

Коваленко, В. П., Орлов, Р. С. 1987. Метал языческого идола северян с территории Борисоглебского монастыря. В: Сидельников, Е. К. (ред.). *Тезисы Черниговской областной научно-методической конференции, посвящённой 20-летию Черниговского архитектурно-исторического заповедника (сентябрь, 1987 г.)*. Чернигов, с. 33-36.

1988

Орлов, Р. С. 1988. Художественный металл Чернигова (Семантика оковки и Чёрной могилы). В: Толочко, П. П. (ред.). *Чернигов и его округа в IX—XIII вв.* Киев: Наукова думка, с. 152-165.

Орлов, Р. С. 1988. Черниговская резьба по камню XI—XII вв.: две художественные традиции. В: *Ис-*

торико-археологический семинар «Чернигов и его округа в IX—XIII вв.» (26—28 сентября 1988 г.). Тезисы докладов. Чернигов: Десна, с. 54-55.

Орлов, Р. С. 1988. Про ювелірну традицію сільського населення Чернігівської землі в XI—XII ст. В: Коваленко, О. Б. (ред.). *Друга Чернігівська обласна наукова конференція з історичного краєзнавства (грудень 1988 р.). Тези доповідей*, II. Чернігів; Ніжин, с. 24-26.

Орлов, Р. С. 1988. Разведка в Поросье. *Археологические открытия 1986 года*, с. 321-322.

Орлов, Р. С. 1988. Біла Церква. *Пам'ятки України*, 2, с. 40-42.

1989

Орлов, Р. С. 1989. Химический состав украшений Битицкого клада 1984 года. В: Терентьев, В. С. (ред.). *Проблемы археологии Сумщины. Тезисы докладов областной научно-практической конференции (апрель 1989 г.)*. Сумы, с. 100-101.

Кучінко, М. М., Орлов, Р. С. 1989. Городищенський скарб з Волині. *Археологія*, 2, с. 96-107.

1990

Орлов, Р. С. 1990. Художественные связи Южной Руси с Волжской Булгарией в X—XI вв. В: Пряхин, А. Д. (ред.). *Археологическое изучение микрорегионов. Итоги и перспективы. Тезисы докладов научной конференции*. Воронеж, с. 56-58.

Орлов, Р. С. 1990. Тмутараканский Болван «Слова о полку Игореве». В: Коваленко, В. П. (ред.). *Чернигов и его округа в IX—XIII вв. Тезисы историко-археологического семинара (15—18 мая 1990 г.)*. Чернигов, с. 73-75.

Орлов, Р. С. 1990. Белокаменная резьба древнерусского Чернигова. В: Толочко, П. П. (ред.). *Проблемы археологии Южной Руси. Материалы историко-археологического семинара «Чернигов и его округа в IX—XIII вв.»*. Чернигов, 26—28 сентября 1988 г. Киев: Наукова думка, с. 28-34.

Орлов, Р. С. 1990. Язычество в княжеской идеологии Руси. В: Зубарь, В. М. (ред.). *Обряды и верования населения Украины*. Киев: Наукова думка, с. 101-114.

1991

Орлов, Р. С. 1991. Конструктивные особенности киевского капища 1908 г. В: Магомедов, Б. В., Петрашенко, В. А., Серов, О. В. (ред.). *Проблемы изучения та охорони пам'яток археології Київщини. Тези доповідей першої науково-практичної обласної конференції, присвяченої 140-річчю з дня народження В. В. Хвойки*. с. Білогородка, жовтень 1991 р. Київ, с. 108-109.

Коваленко, В. П., Моця, А. П., Орлов, Р. С. 1991. Гончарные горны на поселении Автуничи. В: Макушников, О. А. (ред.). *Гомельщина. Археология, история, памятники. Тезисы второй областной научной конференции по историческому краеведению, 1991 г. Секция археологии и нумизматики*. Гомель, с. 83-85.

Орлов, Р. С. 1991. Византия и Русь. Проблема диалога культур. В: Толочко, П. П. (ред.). *Южная Русь и Византия. Сборник научных трудов (к XVIII конгрессу византистов)*. Киев: Наукова думка, с. 157-166.

Орлов, Р. С., Булкін, В. О. 1991. Роботи Правобережної давньоруської експедиції. *Археологічні дослідження на Україні у 1990 р.* 2, с. 4-5.

1992

Орлов, Р. С. 1992. Возможности древнерусского гончарного производства на Полесье. В: Моця, О. П. (ред.). *Проблемы изучения средневекового села на Поліссі*. Чернігів: Сіверянська думка, с. 27-30.

Коваленко, В. П., Орлов, Р. С. 1992. Різьблений камінь 1984 р. з Чернігівського дитинця. В: Толочко, П. П. (ред.). *Чернігівська старовина. Збірник наукових праць, присвячений 1300-літтю Чернігова*. Чернігів: Сіверянська думка, с. 22-34.

1993

Орлов, Р. С. 1993. Рецензія: Balint Csanad. 1991. Sudungard im. 10. Jahrhundert. *Studia Arheologica XI*. — Budapest, 228 s. *Археологія*, 1, с. 144-146.

Орлов, Р. С. 1993. Рецензія: Боровський, Я. Є. 1992. Світогляд давніх киян. — К.: Наукова думка, 1992. — 176 с. *Археологія*, 4, с. 138-142.

Орлов, Р. С. 1993. «Тьмутороканський болван» «Слова о полку Игоревім». В: Толочко, П. П. (ред.). *Старожитності Південної Русі. Матеріали III Історико-археологічного семінару «Чернігів і його округа в IX—XIII ст.»*. Чернігів, 15—18 травня 1990 р. Чернігів: Сіверянська думка, с. 176-183.

Орлов, Р. С. 1993. Прикраси Сіверян із Зеленого Гаю. В: Моця, О. П. (ред.). *Роль ранніх міських центрів в становленні Київської Русі. Матеріали польового історико-археологічного семінару. Серпень 1993 р. с. Зелений Гай Сумського р-ну Сумської обл.* Суми, с. 47-49.

1994

Орлов, Р. С. 1994. Замкова гора в Білій Церкві — визначна пам'ятка середньовічної Наддніпрянщини. В: Діденко, Л. М. (ред.). *Проблеми збереження та відродження пам'яток історії та культури. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю Білоцерківського державного краєзнавчого музею. Біла Церква, 25—27 травня 1994 року*. Біла Церква, с. 21-23.

Орлов, Р. С. 1994. Польові археологічні дослідження Вишгорода у 1990—1993 роках. В: Михайлина, Л. П. (ред.). *Населення Прутсько-Дністровського межиріччя та суміжних територій в другій половині I — на початку II тисячоліть н. е. Тези доповідей та повідомлень міжнародного історико-археологічного семінару. Чернівці, 22—24 вересня 1994 р.* Чернівці: Рута, с. 53-54.

Орлов, Р. С. 1994. Правда Руська і керамічне виробництво XI—XII ст. В: Толочко, П. П. (ред.). *Старожитності Русі-України*. Київ: Київська академія євробізнесу, с. 165-173.

Орлов, Р. С. 1994. Серебряные украшения северян Курского Посеймья. В: Моця, О. П. (ред.). *Проблеми ранньослов'янської й давньоруської археології Посем'я. Матеріали наукової конференції, присвяченої 900-річчю Вира-Білопільля*. Білопільля: Археологічний центр Лівобережжя, с. 50-51.

1995

Орлов, Р. С. 1995. Ювелірні прикраси Новгород-Сіверської землі. В: Моця, О. П. (ред.). *Слов'яно-*

руські старожитності Північного Лівобережжя. Матеріали історико-археологічного семінару, присвяченого 60-річчю від дня народження О. В. Шекуня. Чернігів, 19—20 січня 1995 р. Чернігів: Сіверянська думка, с. 60-64.

Орлов, Р. С., Малеев, Ю. М., Стародуб, О. В. 1995. До питання про історичну топографію Васильова — Василькова на Київщині. В: Діденко, Л. М. (ред.). *Українська козацька держава і історія та культура. Матеріали наукової конференції присвяченої 400-річчю з дня народження Богдана Хмельницького. Біла Церква, 13—14 квітня 1995 р.* Біла Церква: Білоцерківська друкарня, с. 37-39.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 1995. Булава XVI ст. з с. Черкас Білоцерківського району. В: Діденко, Л. М. (ред.). *Українська козацька держава і історія та культура. Матеріали наукової конференції присвяченої 400-річчю з дня народження Богдана Хмельницького. Біла Церква, 13—14 квітня 1995 р.* Біла Церква: Білоцерківська друкарня, с. 48-51.

Орлов, Р. С. 1995. Вишгород. *Київська старовина*, 2 (311), с. 94-102.

1996

Орлов, Р. С. 1996. Давній Вишгород: міфи і реальність. Слово: щотижнева газета Вишгородщини, 26 жовтня.

Орлов, Р. С. 1996. До семантики фресок Софії Київської з зображенням князівських ловів. В: *Тези конференції «Освіта і культура XI ст. Діяльність Ярослава Мудрого і сучасність»*. Київ, с. 34-36.

Орлов, Р. С. 1996. Наукове і «аматорське» краєзнавство в системі охорони пам'яток історії та культури у м. Вишгороді В: Толочко, П. П. (ред.). *Охорона історико-культурної спадщини: історія та сучасність. Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Київ, 18 грудня 1996 р.* Київ, с. 91-95.

Орлов, Р. С. 1996. Острова «руссов» и остров св. Эфегрия. В: Буйских, С. Б. (ред.). *Мир Ольвии. Памятник исследователю и исследование памятника. Материалы юбилейных чтений, посвященных 90-летию со дня рождения профессора Л. М. Славина.* Киев: ИА НАН Украины, с. 161-165.

Орлов, Р. С. 1996. Перспектива збереження і охорони пам'яток археології забрудненої зони Середнього Придніпров'я і Волині. В: Павлюк, С. (ред.). *Матеріали науково-практичної конференції з питань виявлення, збереження та охорони історико-культурної спадщини населення, що потерпіло від аварії на Чорнобильській АЕС. Рівне, 15—16 травня, 1992 р.* Львів, с. 46-47.

Орлов, Р. С. 1996. Происхождение древнерусского прикладного искусства. В: Толочко, П. П. (ред.). *Тези доповідей української делегації на VI Міжнародному конгресі слов'янської археології. Новгород, Росія, 1996 р.* Київ, с. 94-97.

Орлов, Р. С., Булкин, В. О. 1996. Новые исследования храма св. Бориса и Глеба в Вышгороде в 1990—1995 годах. В: *Тези конференції «Освіта і культура XI ст. Діяльність Ярослава Мудрого і сучасність»*. Київ, с. 11-13.

Орлов, Р. С., Козюба, В. К. 1996. Дослідження храму св. Бориса та Гліба у Вишгороді в 1996 р. В:

Арчкасова, В. Н. (ред.). *Пам'ятки архітектури і монументального мистецтва в світлі нових досліджень. Тези наукової конференції Національного заповідника «Софія Київська»*. Київ, с. 43-44.

Орлов, Р. С., Рассамкин, Ю. Я. 1996. Из истории культурных связей Древней Руси с населением Золотой Орды в середине XIII века. В: Коваленко, В. П. (ред.). *Святой князь Михайло Чернігівський та його доба. Матеріали церковно-історичної конференції. Чернігів, 1—3 жовтня 1996 р.* Чернігів: Сіверянська думка, с. 101-104.

Орлов, Р. С., Рассамкин, Ю. Я. 1996. Новые памятники VI—VII вв. из Приазовья. В: Приходнюк, О. М. (ред.). *Материалы I тыс. н. э. по археологии и истории Украины и Венгрии.* Киев: Наукова думка, с. 102-116.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 1996. Дослідження пізньосередньовічного м. Василькова на Київщині у 1994—1995 рр. *Нові дослідження пам'яток археології козацької доби в Україні*, 5, с. 39-40.

1997

Орлов, Р. С. 1997. Руська дружина на Балканах. В: Баран, В. Д. (ред.). *Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян. Збірник наукових статей, присвячений 100-річчю з дня народження В. П. Петрова.* Київ; Львів: РАС, с. 194-208.

Орлов, Р. С. 1997. Вишгородські гончарі. *Вишгород: щотижнева газета*, 7 березня, с. 7.

Орлов, Р. С. 1997. «Вишегородъ градъ Вользинъ». *Вишгород: щотижнева газета*, 29 березня, 12 квітня, 9 травня, 7 червня, 19 липня.

1998

Орлов, Р. С. 1998. Вишгородська святиня: ікона Божої Матері з Києво-Братського монастиря. *Вишгород: щотижнева газета*, 29 серпня, с. 7.

Орлов, Р. С. 1998. Доторкнутися до подиху віків. *Вишгород: щотижнева газета*, 13 червня, с. 7.

Орлов, Р. С. 1998. Йосип Верещинський про Вишгород. *Вишгород: щотижнева газета*, 8 серпня, с. 2.

Орлов, Р. С. 1998. Про функціональне призначення київського капища 1908 р. В: Моця, О. П. (ред.). *Історія Русі-України (історико-археологічний збірник)*. Київ: ІА НАН України, с. 193-207.

Орлов, Р. С. 1998. Реконструкція давнього храму святих Бориса та Гліба. *Вишгород: щотижнева газета*, 18 квітня, с. 7.

Орлов, Р. С. 1998. Як усе почалось... (про археологічні дослідження Вишгорода 1934—1935 рр.). *Вишгород: щотижнева газета*, 9 травня, с. 2.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 1998. Васильків XVII—XVIII ст. за даними археологічних досліджень. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*, 7, с. 124-127.

1999

Орлов, Р. С. 1999. Картографія про середньовічний Вишгород. *Нові дослідження пам'яток археології козацької доби в Україні*, 8, с. 27-32.

Орлов, Р. С. 1999. Про час появи печенігів на території України. В: Терпиловський, Р. В. (ред.). *Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тис. н. е.* Київ; Львів: РАС, с. 174-185.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 1999. З історії Василькова XVIII ст. (за даними археологічних досліджень). В: *Гайдамацький рух на Київщині. «У полум'ї народного гніву»*. Матеріали наукової конференції, присвяченої 230-й річниці Коліївщини. Біла Церква, 5 листопада 1998 р. Біла Церква: Мустанг, с. 41-48.

2000

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 2000. Дослідження пізньосередньовічного Василькова на Київщині у 1994—1995 роках. *Археологічні дослідження в Україні 1994—1996 років*, с. 120-121.

2002

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 2002. Дослідження пізньосередньовічного Василькова на Київщині у 1994—1995 роках. *Восточноевропейский археологический журнал* (online), 3 (16), май—юнь. Режим доступу: http://archaeology.kiev.ua/journal/030502/orlov_starodub.htm (Дата звернення 19 жовтня 2024).

Стародуб, О. В., Орлов, Р. С. 2002. Висла печатка з Замкової гори. В: *VI Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева*. Біла Церква: ТОСК, с. 57-58.

2003

Орлов, Р. С. 2003. Вишгород під Києвом і Смядинь під Смоленськом — центри шанування святих Бориса і Гліба. В: Плотнікова, А. М. (упор.). *Старожитності Вишгородщини. Збірка тез доповідей і повідомлень 9-ї науково-практичної конференції, присвяченої «Дню пам'яті Ярослава Мудрого»*. Вишгород, 4—5 березня 2002 р. Вишгород, с. 11-15.

Орлов, Р. С. 2003. Визначний дослідник Вишгорода. В: Плотнікова, А. М. (упор.). *Старожитності Вишгородщини. Збірка тез доповідей і повідомлень 9-ї науково-практичної конференції, присвяченої «Дню пам'яті Ярослава Мудрого»*. Вишгород, 4—5 березня 2002 р. Вишгород, с. 16-21.

Орлов, Р. С. 2003. Дослідження вишгородського гончарного центру XI—XII ст. В: Плотнікова, А. М. (упор.). *Старожитності Вишгородщини. Збірник тез доповідей і повідомлень 10-ї науково-практичної конференції, присвяченої «Дню пам'яті Ярослава Мудрого»*. Вишгород, 28 лютого 2003 р. Вишгород, с. 34-65.

Козюба, В. К., Орлов, Р. С., Чекановський, А. А. 2003. Пізньосередньовічні матеріали з досліджень Вишгорода 2002 р. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*, 12, с. 47-48.

2004

Орлов, Р. С. 2004. Ікона Володимирської Божої Матері. В: Плотнікова, А. М. (упор.). *Старожитності Вишгородщини. Збірник тез доповідей і повідомлень 11-ї науково-практичної конференції, присвяченої «Дню пам'яті Ярослава Мудрого»*. Вишгород, 3 березня 2004 р. Вишгород, с. 79-103.

2005

Орлов, Р. С. 2005. Культурно-історичний потенціал Вишгородської археологічної спадщини. В: Плотнікова, А. М. (упор.). *Старожитності Вишгородщини*.

Збірник тез, доповідей і повідомлень 12-ї науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника та міжнародного дня музеїв, Вишгород, 16—18 травня 2005 р. Вишгород, с. 105-128.

Виногородська, Л. І., Орлов, Р. С. 2005. Археологічні дослідження у м. Полтава в 2004 році. *Археологічні дослідження в Україні 2003—2004 рр.*, с. 83-85.

2006

Комар, А. В., Кубышев, А. И., Орлов, Р. С. 2006. Погребения кочевников VI—VII вв. из Северо-Западного Приазовья. *Степи Европы в эпоху средневековья*, 5: Хазарское время, с. 245-374.

Комар, А. В., Орлов, Р. С. 2006. Погребение кочевника второй половины VII в. у села Черноморское. *Степи Европы в эпоху средневековья*, 5: Хазарское время, с. 387-398.

2008

Орлов, Р. С., Козюба, В. К. 2008. Нова знахідка пряслиця з графіті з Вишгорода. *Археологія*, 3, с. 35-39.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. 2008. Культурні споруди на Замковій горі м. Біла Церква у XI—XVIII ст. В: Івакін, Г. Ю. (ред.). *Стародавній Іскоростень і слов'янські гради*. 2. Коростень: Тріада С, с. 54-58.

2010

Орлов, Р. С. 2010. Явление бифуркации в дружинной культуре Древней Руси. *Археологія і давня історія України*, 1: Проблеми давньоруської та середньовічної археології, с. 151-156.

2011

Орлов, Р. С. 2011. Літописний Гюргев у X—XIII століттях. *«Білоцерківці»: вісник благодійного фонду Костянтина Єфименка*, 2 (2), 30 липня, с. 3.

Орлов, Р. С. 2011. Історичний ландшафт Вишгорода. В: *Старожитності Вишгородщини. Збірник тез, доповідей і повідомлень 16-ї науково-практичної конференції. Вишгород, 27—28 травня 2010 р.* Вишгород, с. 5-22.

Орлов, Р. С. 2011. Доля історичного ландшафту Вишгорода. В: *Старожитності Вишгородщини. Збірник тез, доповідей і повідомлень 16-ї науково-практичної конференції. Вишгород, 27—28 травня 2010 р.* Вишгород, с. 23-40.

2012

Орлов, Р. С., Бряк, О. В. 2012. Деякі міркування щодо місця розташування в середньовічному Вишгороді дівочого монастиря. В: *Старожитності Вишгородщини. Збірка тез, доповідей і повідомлень 18-ї науково-практичної конференції. Вишгород, 31 травня — 1 червня 2012 р.* Вишгород, с. 98-104.

РУКОПИСИ ПІДГОТОВАНІ ДО ДРУКУ (подані до редколегій)

В цьому розділі подаємо назви робіт, що згадуються в особовій справі дослідника по місцю роботи, як такі, що подані до друку, проте вони, судячи з наявної в нас інформації, не були опубліковані.

1976

Орлов, Р. С. Формування традицій у давньоруському мистецтві Х ст. (журнал «Археологія»).

Коваленко, В. П., Орлов, Р. С. Раскопки у с. Блистова на Черниговщині (щорічник «Археологические открытия»).

1986

Орлов, Р. С. 1986. «Слово о полку Игореве» и дружинная культура «Русской Земли» (Тезисы докладов конференции, посвящённой 800-летию «Слова о полку Игореве») / Черниговская областная научно-методическая конференция, посвящённая 800-летию «Слова о полку Игореве». Чернигов).

1987

Орлов, Р. С. 1987. Путивль на торговых путях древней Руси в XI—XII вв. («Слово о полку Игореве» и Путивльщина. Тезисы докладов и сообщений областной историко-краеведческой научной конференции, посвящённой 800-летию «Слова о полку Игореве»).

Орлов, Р. С. 1987. Стратиграфия и хронология культурного слоя Юрьева на Роси (журнал «Советская археология»).

Орлов, Р. С. 1987. Ювелирное ремесло Чернигово-Северской земли в составе «Русской земли» X в. (Сборник по Чернигово-Северской земле).

Орлов, Р. С. 1987. Контакты Руси, Болгарии и Византии в Северо-Западном Причерноморье (журнал «Византийский временник»).

Орлов, Р. С. 1987. Христианство и политическая идеология древней Руси (Сборник по истории религии древних обществ).

1991

Орлов, Р. С. 1991. Сфероконусы Поволжья в Среднем Поднепровье. В: Халиков, А. Х. (ред.). *Путь из Булгара в Киев*. Казань, с. 16-18 (видання вийшло друком 1992 р., стаття за авторства Р. С. Орлова у ньому відсутня).

2005

Нікольченко, Ю. М., Орлов, Р. С. Торговицький скарб із Волині.

Орлов, Р. С. Поховання № 116 із садиби Десятинної церкви в Києві.

Орлов, Р. С. Кочівницька вузда XI ст.

Орлов, Р. С. Археологічні дослідження у Василькові.

Орлов, Р. С. Лекції з курсу «Візантологія».

Орлов, Р. С. Енциклопедичні статті: Вишгород, Біла Церква — Юр'єв, Васильків — Василів, Білгород — Білгородка.

2012

Орлов, Р. С. Легенди навколо княгині Ольги.

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО АРХІВУ ІА НАН УКРАЇНИ ОСОБОВИЙ ФОНД Р. С. ОРЛОВА

Особовий фонд дослідника перебуває в процесі первинного наукового опрацювання й тому не може

бути представлений у пропонованій бібліографії в повному обсязі. Основний масив архіву передано родиною після смерті дослідника на опрацювання до Інституту археології. Більшість текстових та візуальних паперових матеріалів — це чернетки чи джерела публікацій, матеріали до польових звітів про наукові дослідження. Значну частину архіву складають різноманітні фотоплівки, на яких зображені як окремі предмети, так і задокументований процес археологічних досліджень та побутові сюжети.

ФОНД 62. «ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ. ДІЛОВОДСТВО»

Особова справа Орлова Руслана Сергійовича. Оп. 3-ос., «О».

ФОНД 63. ФОНД НАУКОВИХ РОБІТ

Орлов, Р. С. 1984. *Древнерусский город Юрьев (раздел плановой темы отдела древнерусской и средневековой археологии «Историко-культурное развитие южнорусских земель в IX—XIV вв.» шифр: 4.15.5)*, спр. 105.

Орлов, Р. С. 1987. *Художественное ремесло Южнорусии в XI—XII вв.*, спр. 140.

Кучера, М. П., Беляева, С. А., Блажевич, Н. В., Горишний, П. А., Иченская, О. В., Орлов, Р. С., Смоленко, А. Т., Сухобоков, А. В. 1980. *Древнерусские поселения Среднего Поднепровья (Археологическая карта)*. Шифр 4.18.8.6, спр. 39 та 24.

Толочко, П. П., Брайчевский, М. Ю., Сухобоков, О. В., Моця, А. П., Максимов, Е. В., Петрашенко, В. А., Орлов, Р. С., Блажевич, Л. В., Пархоменко, О. В. 1984. *Историко-культурное развитие южнорусских земель в IX—XIV вв. (заключительный отчет)*. Шифр: 4.15.5, спр. 80.

Толочко, П. П., Брайчевский, М. Ю., Сухобоков, О. В., Моця, А. П., Козловский, А. А., Орлов, Р. С., Петрашенко, В. А., Пархоменко, О. В., Беляева, С. А., Баран, Я. В., Бидзиля, В. И., Вознесенская, Г. А., Пашкевич, Г. А., Паньков, С. В. 1987. *Южная Русь и её соседи в IX—XIV вв.* Шифр 4.15.5, спр. 137.

Моця, А. П., Петрашенко, В. А., Беляева, С. А., Козловский, А. А., Орлов, Р. С., Погас, П. М., Пархоменко, О. В., Баран, Я. В., Блажевич, Н. В., Винородская, Л. И., Кубышев, А. И. 1990. *Историко-археологическое изучение южнорусского села IX—XII вв.* Шифр 4.12.8, спр. 187.

ФОНД 64. ФОНД ЕКСПЕДИЦІЙ. НАУКОВІ ЗВІТИ ПРО ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Орлов, Р. С. *Отчёт Орлова Р. С. о разведках в Киевской области в 1969 году*. Спр. 1969/1-а, од. зб. 5360—5361.

Корпусова, В. Н., Орлов, Р. С. *Отчёт о раскопках античных и средневековых памятников у с. Золотое в 1973 г.* Спр. 1973/15, од. зб. 6899, 6900, 9602.

Корпусова, В. Н., Орлов, Р. С. *Отчёт о раскопках могильника в ур. «Стоячий камень» у с. Золотое, Ленинского р-на, Крымской обл. В 1973 г.* Спр. 1973/15-а, од. зб. 6900—6901.

Орлов, Р. С. *Отчёт о работе Белоцерковской экспедиции 1978 г в г. Белая Церковь*. Спр. 1978/155, од. зб. 20800—20801.

Орлов, Р. С., Куза, А. В., Шинаков, Е. А., Коваленко, В. П., Григорьев, А. В. *Отчёт о раскопках в г. Новгород-Северске и разведке в Черниговской области в 1979 г.* Спр. 1979/37, од. зб. 9252—9255.

Орлов, Р. С. *Отчёт о работе Белоцерковской экспедиции в 1980 году.* Спр. 1980/25, од. зб. 9613, 9615.

Орлов, Р. С., Сегеда, С. П. *Отчёт об исследовании городища у с. Дорогобуж.* Спр. 1980/119, од. зб. 9791.

Орлов, Р. С., Покас, П. М. *Отчёт о работе Белоцерковской экспедиции в 1981 году.* Спр. 1981/27, од. зб. 20803—20805.

Орлов, Р. С., Покас, П. М. *Отчёт о работе Белоцерковской экспедиции в 1982 году.* Спр. 1982/8, од. зб. 20310—20312.

Орлов, Р. С. *Отчёт о раскопках в г. Василькове.* Спр. 1984/48, од. зб. 21514—21516.

Орлов, Р. С., Терпиловский, Р. В. *Отчёт о разведках в Житомирской области в составе экспедиции «Волынь».* В: Зализняк, Л. Л. Отчёт об исследованиях археологических памятников в Ровенской и Житомирской областях Волынской экспедиции ИА АН УССР в 1983 г. Спр. 1983/21, од. зб. 20824—20825.

Орлов, Р. С., Магомедов, Б. В. *Отчёт о разведках в Белоцерковском и Таращанском районах Киевской области в 1985 году.* Спр. 1985/1-а, од. зб. 21575—21576.

Моця, А. П., Орлов, Р. С., Покас, П. М. *Отчёт о работах Днепровской древнерусской экспедиции ИА АН УССР в с. Журавное (1986 год).* Спр. 1986/30, од. зб. 22024—22027.

Орлов, Р. С., Звиздецкий, Б. А., Покас, П. М. *Отчёт о разведке в Поросье в 1986 г.* Спр. 1986/30-б, од. зб. 22184—22185.

Орлов, Р. С., Магомедов, Б. В., Покас, П. М. *Отчёт о разведке в Поросье в 1987 году.* Спр. 1987/35-а, од. зб. 22502.

Моця, А. П., Орлов, Р. С., Коваленко, В. П., Пархоменко, О. В., Козловский, А. А., Веремейчик, Е. М., Потапов, А. В., Ремех, И. А., Тайнов, В. Б., Покас, П. М., Томашевский, А. П., Мудрицкий, Г. А. *Отчёт об исследованиях Автуничского поселения в 1988 г.* Спр. 1988/14, од. зб. 23780.

Моця, А. П., Орлов, Р. С., Коваленко, В. П., Пархоменко, О. В., Козловский, А. А., Потапов, А. В., Покас, П. М., Готун, И. А., Игнатенко, И. А., Яловец, С. Г., Мудрицкий, Г. А. *Отчёт об исследованиях Автуничского поселения в 1989 г.* Спр. 1989/19-а, од. зб. 23335—23336.

Орлов, Р. С. *Отчёт «Разведка в Поросье в 1989 г.».* Спр. 1989/42, од. зб. 23417.

Орлов, Р. С., Булкин, В. А. *Отчёт: исследования церкви Бориса и Глеба в 1990—1991 гг.* Спр. 1991/189, од. зб. 24768—24769.

Орлов, Р. С., Стародуб, О. В. *Археологичні дослідження у м. Василькові Київської області у 1994 році.* Спр. 1994/133, од. зб. 26281.

Орлов, Р. С., Серов, О. В. *Звіт про археологічні дослідження м. Вишгород Київської обл. 2004 р.* Спр. 2004/150, од. зб. 28079.

Петраускас, А. В., Готун, І. А., Коваль, О. А., Орлов, Р. С. *Звіт про археологічні дослідження на посаді давньоруського Вишгорода у 2007—2008 рр.* Спр. 2008/238, од. зб. 30121.

ПУБЛІКАЦІЇ ПРО Р. С. ОРЛОВА

Мезенцева, Г. Г. 1997. Орлов Руслан Сергійович. В: Мезенцева, Г. Г. *Дослідники археології України:*

Енциклопедичний словник-довідник. Чернігів: Сіверянська думка, с. 185.

Ще одна сторінка історії. *Вишгород: щотижнева газета,* 7 березня 1997 р.

Готун, І. А. (упорядник). 2010. Нарис експедиційної діяльності сектора та відділу давньоруської і середньовічної археології. *Археологія і давня історія України,* 1: Проблеми давньоруської та середньовічної археології, с. 42-64.

Бреак, О. В. 2015. Руслан Орлов (1949—2013). *Пам'ятки України: історія та культура,* 10—12 (жовтень—грудень), с. 10-11.

[Готун, І. А.] 2015. Орлов Руслан Сергійович. В: Толочко, П. П. (ред.). *Інститут археології Національної академії наук України. 1918—2014.* Київ: АДЕФ-Україна, с. 539.

Йолшин, Д. Д., Павленко, С. В., Стародуб, О. В. 2019. Нова пам'ятка середньовічної архітектури біля села Жорнівка на річці Ірпінь (за матеріалами досліджень Руслана Орлова 1991—1992 років). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині,* 23, с. 199-256.

ЛІТЕРАТУРА

Бидзиля, В. И. 1967. *Дневник раскопок железодобывающего центра раннего железного века у с. Ново-Клиново Виноградовского р-на Закарпатской обл.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1966—1967/26.

Бреак, О. В. 2015. Руслан Орлов (1949—2013). *Пам'ятки України: історія та культура,* 10—12 (жовтень—грудень), с. 10-11.

Готун, І. А. (упоряд.). 2010. Нарис експедиційної діяльності сектора та відділу давньоруської й середньовічної археології. *Археологія і давня історія України,* 1: Проблеми давньоруської та середньовічної археології, с. 42-64.

[Готун, І. А.] 2015. Орлов Руслан Сергійович. В: Толочко, П. П. (ред.). *Інститут археології Національної академії наук України. 1918—2014.* Київ: АДЕФ-Україна, с. 539.

До 85-річчя... 2022. До 85-річчя О. В. Сухобокова. *Археологія і давня історія України,* 3 (44), с. 80-82.

Йолшин, Д., Павленко, С., Стародуб, О. 2019. Нова пам'ятка середньовічної архітектури біля села Жорнівка на річці Ірпінь (за матеріалами досліджень Руслана Орлова 1991—1992 років). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині,* 23, с. 199-256.

Козюба, В. К. 2021. До 70-річчя Валентини Олексіївни Петрашенко (замість вступного слова). *Археологія і давня історія України,* 1 (38), с. 7-9.

Комар, А. В. 2009. Памяти Олега Васильевича Сухобокова (1937—2008). *Хазарский альманах,* 8, с. 335-352.

Павленко, С. В. 2008. Исследования древнерусских специализированных поселений по обработке пиррофиллитового сланца (на примере поселения Прибытки-І). В: Макаров, Н. А., Чернов, С. З. (ред.). *Сельская Русь в IX—XVI веках.* Москва: Наука, с. 241-252.

Телегин, Д. Я., Круц, В. А. 1966. *Отчёт о работе Киевской экспедиции в 1966 году.* НА ІА НАН України, ф. 64, 1966/1.

Томашевський, А. П., Борисов, А. В. 2017. Михайло Петрович Кучера та вітчизняна історико-археологічна наука. *Археологія,* 4, с. 79-86.

Томашевський, А. П., Павленко, С. В., Борисов, А. В. 2022. Життєпис М. П. Кучери в контексті роз-

вितку вітчизняної археологічної науки. *Археологія і давня історія України*, 1 (38), с. 6-32.

REFERENCES

- Bidzilia, V. I. 1967. *Dnevnik raskopok zhelezodobyvaiushchego tsentra rannego zhelezного veka u s. Novo-Klinovo Vinogradovskogo r-na Zakarpatskoi obl.* NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1966—1967/26.
- Breiaik, O. V. 2015. Ruslan Orlov (1949—2013). *Pam'iatky Ukrainy: istoriia ta kultura*, 10—12 (zhovten—hruden), s. 10-11.
- Hotun, I. A. (uporiad.). 2010. Narys ekspedytsiinoi diialnosti sektora ta viddilu davnoruskoj y serednovichnoji arkheolohii. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 1: Problemy davnoruskoj ta serednovichnoji arkheolohii, s. 42-64.
- [Hotun, I. A.] 2015. Orlov Ruslan Serhiiiovych. In: Tolochko, P. P. (ed.). *Instytut arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 1918—2014*. Kyiv: ADEF-Ukraina, s. 539.
- Do 85-richchia... 2022. Do 85-richchia O. V. Sukhobokova. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 3 (44), s. 80-82.
- Yolshyn, D., Pavlenko, S., Starodub, O. 2019. Nova pam'iatka serednovichnoji arkhitektury bilia sela Zhornivka na richtsi Irpin (za materialamy doslidzhen Ruslana Orlova 1991—1992 rokiv). *Materialy i doslidzhennia z arkheolohii Prykarpattia i Volyni*, 23, s. 199-256.
- Koziuba, V. K. 2021. Do 70-richchia Valentyny Oleksiivny Petrashenko (zamist vstupnogo slova). *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 1 (38), s. 7-9.
- Komar, A. V. 2009. Pamiati Olega Vasilevicha Sukhobokova (1937—2008). *Khazarskii almanakh*, 8, s. 335-352.
- Pavlenko, S. V. 2008. Issledovaniia drevnerusskikh spetsializirovannykh poselenii po obrabotke pirofillitovogo slantsa (na primere poseleniia Pribytki-I). In: Makarov, N. A., Chernov, S. Z. (ed.). *Selskaia Rus v IX—XVI vekakh*. Moscow: Nauka, s. 241-252.
- Telegin, D. IA., Kruts, V. A. 1966. *Otchet o rabote Kievskoi ekspeditsii v 1966 godu*. NA IA NAN Ukrainy, f. 64, 1966/1.
- Tomashevskiy, A. P., Borysov, A. V. 2017. Mykhailo Petrovych Kuchera ta vitchyzniana istoriko-arkheolohichna nauka. *Arkheolohiia*, 4, s. 79-86.
- Tomashevskiy, A. P., Pavlenko, S. V., Borysov, A. V. 2022. Zhyttiepys M. P. Kuchery v konteksti rozvytku vitchyznianoji arkheolohichnoji nauky. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 1 (38), s. 6-32.

A. Borysov, S. Pavlenko, D. Borodai

TO THE SCIENTIFIC BIOGRAPHY OF RUSLAN SERGIYOVYCH ORLOV (30.09.1949—23.09.2013)

On 30 September 2024, Ruslan Orlov would have turned 75 years old. The anniversary gives us a good opportunity to honour the memory of the late researcher and to begin at the same time an objective study of the scientific biography of the scholar and his contri-

bution to the development of various areas of national archaeological science.

The paper provides key biographical information about the researcher and the stages of his scientific career. Panorama of his field archaeological work is briefly presented and the archaeological research in the three chronicle cities of the Kyiv region: Yuriev (Bila Tserkva), Vasyliv (Vasylkiv), and Vyshhorod are discussed in more detail. The main directions and results of his scientific research are described. The contribution of the scientist to the study of applied art of Ancient Rus is emphasised. Being an art historian by education, Ruslan Orlov combined an art historical approach to the study of composition and subjects with the study of artefact manufacturing technology and the use of natural science methods to determine their constituent elements. The directions of monument protection, public and educational activities of the scientist are outlined. The researcher's bibliography and a list of archival materials related to his scientific activities were collected, compiled and presented in a separate appendix to the paper and are available on the Internet (https://figshare.com/authors/_/17587569).

The proposed publication is the first attempt to outline the main points of the scholar's scientific and intellectual biography. And the proposed bibliography of the researcher will be an important basis for further research.

Keywords: Ruslan Orlov, biography, bibliography, Bila Tserkva, Vasylkiv, Vyshhorod, Old Rus archaeology.

Одержано 9.12.2024

БОРИСОВ Артем, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.
Artem BORYSOV, Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History), Institute of Archaeology, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
ORCID: 0000-0002-2322-2277,
e-mail: artem_borysov@iananu.org.ua.

БОРОДАЙ Дмитро, студент магістерської програми «Археологія», Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна.
Dmytro BORODAI, student of the Master's program in «Archaeology, National University «Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv, Ukraine.
ORCID: 0009-0001-4057-7862,
e-mail: ArchitectDB@gmail.com.

ПАВЛЕНКО Сергій, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.
Serhii PAVLENKO, Institute of Archaeology, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
ORCID 0000-0002-3138-5746,
e-mail: pavlenko@iananu.org.ua.